

DIE PLESCOWS - NÅGRA SYNPUNKTER OCH RÄTTELSER.

1988 utkom i tryck en avhandling som i allra högsta grad berör Gotländsk och svensk personhistoria, nämligen Jürgen Wiegandts "Die Plescow - Ein Beitrag zur Auswanderung Wisbyer Kaufmannsfamilien nach Lübeck im 13. und 14. Jahrhundert". Från början var det så att undertecknad, som ju i mycket hög grad forskat just i medeltida Visbyinnevånare, blev tillfrågad om eventuell recensering. Efter kontakt med förlaget, Böhlau Verlag Köln Wien, så framgick dock att detta inte önskade min recension. Denna uteblir därför även här, men däremot anser jag det viktigt att anlägga en del synpunkter och rätta en del direkta felaktigheter. Till Jürgen Wiegandts fördel vill jag dock bara säga, att boken i det stora hela är ett väldokumenterat och mycket intressant bidrag till den Visbyenska (och Lübska) historien. Dessutom är det ett intressant dokument över individer i det förhärskande köpmanskiktet och deras merkantila aktiviteter.

Die Namensfrage.

Det enklaste sättet att lägga upp kommentarer och rättelser torde vara att följa bokens disponering. Därför börjar jag här med frågan om namnet.

På sid 12 ff resonerar Wiegandt om Pleskowläktens ursprung. Han konstaterar där att: "Es ist also unwahrscheinlich, dass die Plescow russischen Ursprung sind". Det är ett märkligt antagande, mot bakgrund av att ett flertal personer med binamnet Pleskow existerar, vilka bär ryska dopnamn. Något som Wiegandt uppenbarligen missat. De "ryska" beläggen är följande:

- 1) "Sedile de Plescov", var 1289 10/4 skyldig Henrik van Mitowe (i Riga) 1 skeppspund smält vax och 5 lispund smolt(?) för vilket Ambrosius borgade (RS 1326).
- 2) "Condrat, Sydrat et Lucav de Plessekowe" var skyldig 9 mark minus 1 lödig i Riga, vilket skulle lösas 1296 25/12 (RS 1767b).
- 3) "Ratimor de Pleskow" hanseatisk köpman som 1300 berövats varor av Novgoroder (LECUB VI 2770).
- 4) "Dobre de Plescove" var 1301 skyldig Lambert Zeymons (i Riga) 5 mark silver (RS 307).

Nu kan man ju dock hävda, att dessa var ryssar från Pskow och alltså inte bar namnet Pleskow som binamn. Det är naturligtvis omöjligt att säkert avgöra att så inte var fallet, utom för nr 3, vilken måste ha varit borgare i någon "hanseatisk" stad och alltså burit ryskt dopnamn och Pleskow som binamn. Närmast till hands är att söka hans hemmahörighet i Visby, eftersom alla övriga bärare av namnet (förutom de ovan redovisade "ryssarna") på något sätt har anknytning till denna stad. Högst sannolikt förefaller även att nr 1 var hanseatisk köpman, eftersom den Ambrosius (de Suidenchusen) som borgade i övrigt endast har med "hanseater" att göra¹. Även hans hemmahörighet bör sökas i Visby, där f ö de enda kompanjonskapsförbindelserna mellan hanseater och ryssar kan skönjas. Och då mellan Visbygotlänningar och ryssar.

Vidare menar Wiegandt att sannolikheten för ett nordiskt ursprung är litet eftersom Pleskowfamiljen inte uppvisar några anförvanter i familjer med skandinaviskt ursprung. Detta är nu en sanning med viss modifikation, eftersom det endast är säkra ingiften som saknas. Däremot finns anledning att förmoda, att man haft direkta släktskapsförbindelser med släkterna Silkentopp², Strand³ och Swerdsliper^{3a}, vilka alla torde ha haft rent gotländskt ursprung. Dessutom finns fog för att tro att släkten Skagge varit nära befryndad med sedemera borgmästaren i Lübeck, Jacob Pleskow⁴. I det sammanhanget är det också värt att notera, att åtskilliga gotländska Visbysläkter, som redan tidigt under 1200-talet bör ha varit representerade i staden, snart förtyskades i namnskick och seder. Så tex Heydeby⁵, Skelhorn⁶ och Barker⁷. Det finns därför inga skäl att hävda att Pleskowläkten varit tysk pga ringa anknytning till släkter med nordiskt ursprung. Sådana fanns med största sannolikhet, liksom även gotländska släkter som uppvisar ett förtyskningsmönster.

Det är alltså, menar jag, klart sannolikast att det nationella ursprunget är ryskt och att släkten först framträtt i Visby. Anledningen till det är, att de "ryska" Pleskows rimligen varit sammanhängande med de övriga (i Lübeck, Reval, Dorpat(?), Bielefeld och Hannover⁸), eftersom de uppenbarligen varit "hanseater". Vi vet också att ryssar knappast kan ha varit särdeles ovanliga i 1200-talets Visby (jmf t ex Simon Ryske som 1305 var gotländsk köpman⁹ och hans släkting Henneke/Johannes som i Riga hade nära bindningar till Visbygotlänningar¹⁰) och det är den enda stad där vi kan belägga kompanjonskap mellan ryssar och infödda invånarna (så t ex Bernhard Bagge med Dimitri 1293¹¹ och Tidrik van Limborch med Peter Dolben 1294¹²). Jämför också "Iuhri Ranvalsson

Sus", av den Visbygotländska släkten "Susse", vilken säkerligen genom ingifte erhållit ett ryskt dopnamn¹³.

På sid 14 ff diskuterar Wiegandt vidare om det Pleskowska ursprunget och tar upp Paul Johansens tanke om en koppling mellan Pleskows och den baltiska lågadelsfamiljen Aytiz. Anledningen till det är att flertalet Lübeckmedlemmar av förstnämnda släkt och Aytiz för samma vapensköld, dvs en sex(fem)uddig med en ros belagd stjärna under en ryssmössa. Härav kommer han till den slutsatsen att det kan "um eine Familie handeln, deren Vorfahren sich aktiv an der deutschen Besiedlung des Ostseeraums eingesetzt haben, die dann in Wisby und in den deutschen Städten des Baltikums ansässig wurden und nach der Stätte ihrer ersten Aktivitäten benannt waren". (sid 15).

Emellertid så finns det en omständighet som visar att släkterna Aytiz och Pleskow näppeligen varit samma. Denna omständighet har inte Wiegandt haft kännedom om, i det han inte själv varit i stånd att noggrannt undersöka det Visbyenska gravstensmaterialet, utan endast haft GG I och GG II att gå efter. Det är nämligen så, att den gravsten från 1292 som Lindström (AGM II s 131) föreslår som Visbyrådmannen Henrik Pleskows (GG I 215) vid

"Dominus Hinricus Plessecouwen aduocatus civitatis". Gravsten med dödsåret 1292 i Vårfrukyrkan. Med rött ifyllt text i namn, titlar och vapensköld som ännu kan ses, med gult rekonstruerat.

en närmare undersökning också visat sig vara detta. Det står nämligen utom allt tvivel, att det efter HINRICUS på denna sten följer ett PL och därefter en båge på en bokstav som endast kan vara E, O, C, G eller T i majuskelstilen. Av lätt insedda skäl kan det då endast vara fråga om en vokal (E), dvs de tre första bokstäverna i namnet PLESSECOWE. Därtill tyder även de bokstavsspår som finns efter ordet mellan Plessecowe och Civitatis på att detta var ADUOCATU'. Dvs "stadens fogde/borgmästare.

Denna gravsten har också spår efter en medeltida vapensköld, också fullt synliga på det fotografi som finns med i GG I (plansch 4). Dessa visar klart, att Henrik Pleskows vapensköld varit delad och alltså måste anses vara identisk med den som Johan Pleskow II senare (1347) förde i Lübeck (Se Wiegandt, sista bladet). Av den anledningen måste vi räkna med, att Henriks i Visby son, Lübeckborgmästaren Henrik I, tagit upp en annan vapensköld än den fadern förde. Det kan dock inte ha varit moderns (Jmf hennes på GG I 68), utan snarast farmoderns. Vapenidentiteten indikerar då, att hon varit av den senare familjen Aytiz. Rimligen en syster till den "dominus Hinricus" i byn Aitz som anses vara anfader för denna släkt (Johansen s 841 f). Dessutom så får det väl anses troligt, att denne Henrik (Aytiz) tillhört de 200 köpmän som 1230 lockades att överflytta till Balticum från Visby och att hans fader varit en av de tidigaste tyska bosättarna i Visby (omkring 1200). Säkerligen från denna släkt är det också som namnen Henrik, Tideman och Markward inkommit i Pleskowsläkten. Senare namn ger nämligen vid handen, att fadern till Henrik Pleskow i

Visby måste ha burit namnet Johannes¹⁴. Av en vapensköldsrest på Bernhard Darmundes gravsten från omkring 1310^{14a} förefaller det också troligt att det var hans släkt, "van Dortmunde", som var den ursprungliga bäraren av stjärnan med ros, och alltså Aytiz-släktens ursprungliga familjenamn. Det var då genom den ryske Johannes Pleskows giftermål med N (Markwardsdotter?) van Dortmunde som släkten kom att bli tysk. Det förklarar också varför hennes vapensköld var så viktig för sonsonen.

Der Bürgermeister Hinrich Plescow I.

Liksom Wiegandt håller jag det för troligt att den i kapitlet avhandlade Henrik Pleskow fötts i Visby omkring 1260. Däremot så är det ytterst tveksamt om man kan säga att han "entstammte einer der ersten Kaufmannsfamilien seiner Geburtsstadt". Idag vet vi att Visby existerat som en omfattande och stadslignande handelsplats sedan åtminstone 1000-talet¹⁵, varför det rimligtvis måste ha existerat många tidigare köpmansfamiljer än Pleskows där. Däremot är det riktigt att det kanske är en av de tidigaste säkert kända Visbysläkterna, men det är ju en

annan sak.

På sid 33 anger Wiegandt som sin uppfattning att vapenskölden på Margareta Pleskows gravsten måste vara hennes familjs. Detta är också med min uppfattning överensstämmande. Däremot så omöjliggör det i sin tur att hon skulle ha tillhört släkten Zobber, vilket Wiegandt - liksom jag själv tidigare gjort - anser styrkt av att Albert Zobber 1333 är Henrik Pleskows I i Lübeck "avunculus". Emellertid så finns det inget i de antydningar om det Zobberska vapnet som existerar som tyder på att detta skulle ha haft en ginbalk som vapenbild, såsom fallet är med Margaretas sköld. I Archiv der Hansestadt Lübeck finns "Sammlung Grube", med handritade vapensköldar, där även ett Zobbervapen är avbildat. Trots att det är oklart framställt, så framgår dock att det inte på något vis uppvisar någon ginbalk. Dessutom så tror jag mig på goda grunder kunna anse att gravstenen GG II 626 tillhört ett som litet avlidet barn till Visbyrådmannen Henrik Zobber¹⁶, och på denna antyds att vapenbilden varit en bröstbild av en man, närmast identisk med den på den Swertingska vapenskölden i Visby domkyrka¹⁷.

Sigill för Heinrich Pleskow I, kanske ärvt efter fadern och tillverkat i Visby omkring 1260.

Vidare så har Wiegandt, enligt mitt förmenande, helt missuppfattat genealogin hos släkten Zobber. Enligt honom så var den från Visby till Lübeck inflyttade rådmannen i sistnämnda stad, Henrik Zobber I far till Visbyrådmannen Henrik Zobber II och Albert Zobber som 1333 och 1358 omtalas som borgare i Visby (sid 33 f). Anledningen till detta antagande är att Henrik Zobbers I barn 1348 anges som "Albertus et Hinricus filii Hinrici Sobberen"¹⁸. Dvs med Albert som den äldre, vilket ju är lite märkligt med tanke på att det skulle ha varit den yngre som suttit i rådet. Dessutom skulle han då ha varit mycket ung som rådsmedlem och död redan samma år eller året därpå¹⁹. Ungdomen utvisas av att Henrik Zobber I måste ha gift sig någon gång mellan 1319 och 1329²⁰. Förmodligen även efter sin inflyttning till Lübeck 1321²¹. Sonen Albert kan då tidigast ha varit född 1322 och alltså redan 1333, som 11-åring och omyndig, skulle han ha utsetts av sin "kusin", den drygt 70-årige Henrik Pleskow I, till procurator för en vicaria i S:ta Maria i Visby. Den yngre brodern Henrik, född tidigast 1324, skulle före sin död 134(9) ha gift sig, fått sonen Jordan²²(som för övrigt redan 1343 blev borgare i Lübeck²³) och döttrarna Margareta, Gherborg och Hildegund²². Inte illa marscherat av en så ung man!

Naturligtvis så har förhållandena inte varit så som Wiegandt uppfattat dem. Det utvisas dessutom av att den yngre av Lübeckrådmannen Henrik Zobbers bägge söner, Henrik, 1383 hade en dotter, Elisabet, som var nunna i S:t Johanni kloster i Lübeck²⁴ och om denna dotter har den förmodade modern, Helenborg Wise/Zobber, ingen som helst aning²²! Till yttermera visso så var sonen till sistnämnde Henrik den Heine Sobbe(r) som 1409-1412 satt i det nya rådet i Lübeck²⁵.

Släkten Zobber. Såvitt jag har funnit bör den Zobberska släkten ha kommit in till Visby omkring 1240, med en *Henrik Zobber*²⁶. Denne måste ha haft tre söner, nämligen en *Albert*, född omkring 1245, en *Jordan*, född omkring 1250, samt *Ludolf*, född omkring 1255. Sistnämndes hustru hade 1315 borgensmän i Reval för återbetalande av 15 mark silver rigiskt till sittande Revalråd²⁷. *Albert*, vilken säkerligen suttit i Visbyrådet omkring 1290-1305, bör ha varit gift med en släkting till Henrik Pleskows i Visby hustru Margareta. Detta förklarar de anförvantskap som fanns mellan sistnämnde Henriks ättlingar och *Alberts*. Barn i detta äktenskap måste ha varit:

1) **Henrik**, född omkring 1275 i Visby, blev 1321 borgare i Lübeck²¹ och rådmann därstädes 1325²⁸. Han dog 1329²⁸ och var gift med Alheid Doreman²⁹. Deras barn var Albert, vilken 1346 bildade bolag med styvfadern Johan Constantin³⁰ och 1348 delade den ärvda egendomen med brodern Henrik³¹. Sistnämnde är i övrigt inte känd förrän 1383, då dottern Telse (Elisabet) var nunna i S:t Johannes i Lübeck²⁴.

2) **Johan**, född omkring 1280 i Visby. Känd 1317, då hans barn(!) hyrde del i Nienkerkens hus i Reval³². 1347 omtalas hans arvingar i Lübeck³³, sannolikt brodern Henriks söner Albert och Henrik. Änkan var 1317 omgift Nienkerke (i Reval?)³³.

3) **Albert**, född omkring 1285 i Visby. Borgare där 1333, då kusinen Henrik Pleskow I utsåg honom till förmyndare för sin vicaria i S:ta Maria i Visby³⁴. 1358 anges att han tidigare misshandlats av folk från Brügge³⁵. Han hade då sonen Henrik, vilken även 1368 förde kläde mellan Lübeck och Danzig³⁴.

4) **dotter**, född omkring 1275 i Visby, gift med Visbyborgaren Johan van Colne³⁷.

5) **Barn**, fött omkring 1280, dött som minderårigt³⁸.

Jordan Zober var född i Visby omkring 1250. Runt 1280 bör han ha ingått äktenskap med *Gherborg Silkentopp*³⁹. Redan omkring 1285 bör dock *Jordan* ha avlidit och hustrun ha gift om sig med *Henrik Wise* och bli mor till *Margareta Wise*, gift med Visbyrådmannen *Johan Pleskow* (se nedan)⁴⁰. Därav de nära släkttförbindelserna mellan *Jacob Pleskow* och *Hildegund Zober* med moder *Helenborg Wise* (se nedan). I äktenskapet mellan *Jordan* och *Gherborg Silkentopp* bör följande barn ha fötts:

1) **Henrik**, född i Visby omkring 1280. Säkerligen rådmann i Visby då han 1340 15/8 hade fordran på Lübeckrådmannen *Herman Blomenrod* på 112 mark penningar⁴¹. S å 8/9 hade han fordran på Lübeckborgaren *Herman Vogel* med 220 mark penningar⁴². Troligen avled han före 1343 (en av de avrättade 1342?), då sonen *Jordan* 24/6 detta år blev borgare i Lübeck²³. Avgjort avliden före 1350 1/3, då hustrun betecknas som änka¹⁹. Gift med *Helmborg/Helenborg Wise*, sannolikt en dotter till Visbyborgaren *Johan Wise* och en brorsdotter till *Henrik Zobbers styvfar Henrik Wise*⁴³. Övriga barn var *Margareta*, 1358 och 1364 gift med Visbyrådmannen *Henrik Flandern* d ä och död före 1378⁴³, *Gherborg*, död före 1364²², och *Hildegund*, gift först med Visbyrådmannen *Wenemar van Essen*, därefter med Lübeckrådmannen *Arnold Pleskow* och sist med Lübeckborgmästaren *Gotfrid Travelman*⁴⁴. En som barn död son (*Henrik*) vilar förmodligen också under gravstenen GG II 626. Det tidigaste indirekta belägget för *Henrik Zobbers* existens är dock från 1314, då brodern *Herman* för 24 mark silver fick tillträde till hans hus i *Reval*⁴⁶.

2) **Herman**, född i Visby omkring 1285. Känd endast 1314, då han erlagt 24 mark silver enligt staden *Revals* rätt, för att få tillgång till broderns hus i samma stad⁴⁶.

3) **Gherborg**, född i Visby omkring 1280. Gift först med en Visbyborgare, *Johan Dörel(er)* och mor till Visbyrådmannen *Albert Dörel(er)*⁴⁷ och *Margareta*, gift med Visbyrådmannen *Ludolf Schæp*⁴⁸. Gift i ett andra äktenskap med Visbyrådmannen *Herman Swerdsliper*.

4) **Helwig**, född i Visby omkring 1285. Gift först med Visbyborgaren *Albert Flandern* och mor till Visbyrådmannen *Henrik* och kyrkoherden i S:ta Maria i Visby, *Ludolf*⁴⁹. Efter makens död, omkring 1315, gifte hon om sig med sedermera Visbyborgmästaren *Herman Swerting*⁵⁰. Hennes namn är känt tack vare släktingen *Johan van Weses* testamente 1365 där sonen *Simon* kallas "Domino Symoni Swertynghe Heylewigi"⁵¹. Dvs "herr Simon Swerting Helwigsson" med metronymika.

Sedan vi här översiktligt presenterat den *Zobberska* genealogin, så är det dags att fråga sig vilken släkt *Margareta Pleskow* i Visby tillhörde då hon inte tillhörde denna. Den enda ledningen vi har i detta fall är vapenskölden, med det snedställda tvärbandet från vänster till höger. En identisk vapensköld fördes av Lübeckrådmannen *Herman Osenbrugge*⁵² 1363-1390. Nu kan visserligen inte denne på något bestämt sätt knytas till Visby, men det faktum att Visbyrådmannen *Henrik Gildehusen* d y i samband med sin utflyttning till Lübeck 1392 gifte sig med *Hermans* dotter *Gertrud*⁵³ pekar mot att *Herman* hade Gotlandsbindningar. Dessutom så fanns släkten *Osenbrugge* i Visby senast i början av 1300-talet⁵⁴ och *Nicolaus/Claus*, som fö 1393 köpte hus i Lübeck⁵⁵, var 1412 borgmästare i Visby^{55a}. Det förefaller därför inte osannolikt, att *Margareta Pleskow* varit född *Osenbrugge*, troligen som dotter till en (*Johannes*), inflyttad till Visby omkring 1240⁵⁶. *Margareta* själv var född ungefär vid samma tid och syskon till henne kan tänkas vara bli rådmannen *Arnold Osenbrugge* 1298^{56a}, *Tethard* före 1317⁵⁷ och *Jordan Osenbrugge* 1311⁵⁸ samt tre systrar, födda omkring 1245, 1250 och 1255. Den äldsta av de yngre systrarna var troligen gift med Lübeckrådmannen *Bernhard Cosvelt* i dennes första äktenskap⁵⁹ (jmf nedan angående *Arnold I*). Nästa bör, av namnen att döma, ha varit modern till *Jordan* och *Arnold Skelhorn*^{59a}. Den yngsta, slutligen, torde ha varit gift med *Fredrik van Strande* och varit mor till bröderna *Henrik*, *Herman* och *Johan* (se nedan).

På sid 35 anger *Wiegandt* att *Henrik Pleskows* I andra hustru, *Gertrud Bardewik*, var dotter till Lübeckrådmannen *Arnold Bardewik*. Dock så anger den av honom refererade källan ingenting om vem som var hennes fader, utan det är, såvitt jag förstår, ett sannolikhetsantagande av honom. Enligt min mening så är dock *Arnold Bardewik* *Gertruds* bror, och *Albert Bardewik*⁶⁰ deras gemensamma fader. Det framgår av de ungefärliga födelseår som gäller för dem (*Arnold* omkring 1285⁶¹, *Gertrud* omkring 1295/1300⁶²). Dessutom är det tveksamt om en av hennes söner (*Albert*) skulle ha döpts efter hennes farfar. Det är - såvitt jag förstått - vid denna tid i allmänhet en för avlägsen släkting för tysk namngivningstradition.

På sid 44 får vi veta att *Henrik Strande* "hatte so stark ausgeprägte Gotland-Interessen, dass er selbst kurz nach 1332 Lübeck verliess und in Wisby Bürger wurde, wo er als erfolgreicher Grosskaufmann in den Rat gehoben wurde". Detta är dock helt fel, eftersom *Henrik Strande* aldrig varit borgare i Lübeck. Han var född i Visby och förblev borgare där hela tiden, även om han periodvis uppehöll sig i Lübeck och lånade ut stora summor pengar

där. Att det var så framgår av flera anledningar. Först och främst så var en av hans systrar gift i Visby och mor till Hildeborg, hustru till Henrik Rekelinchusen⁶³. Vidare så levde också Henriks bror i Visby, med vilken han begravdes hos Visbyfranciskanerna, förmodligen i pesten 1333⁶³. Slutligen så stämmer inte tidsschemat alls med att Henrik skulle ha varit borgare i Lübeck fram till 1332, därefter blivit borgare och sedan rådman i Visby, eftersom han med största sannolikhet avled redan 1333⁶⁴. Däremot så köpte han 1315 hus i Lübeck⁶³, vilket han sedan testamenterade till sin syster Walborg. Den sistnämnda namngav också en brorsdotter till Henrik och henne själv, då nämligen Hermans hustru "Greta iuxta Litus cum filiabus Volburge et Hassele" avled i pesten 1350 och också begravdes hos Visbyfranciskanerna⁶⁵. Henriks egen hustru, "Domina Greta iuxta Litus" avled 1349 22/11 och testamenterade 3 mark silver till Visbyfranciskanerna⁶⁶. Däremot så lät hon sig begravas i någon annan kyrka eftersom hon inte är medtagen i begravningslistan.

Anledningen till att Henrik Strande felaktigt har ansetts som Lübeckborgare är, att Krüger (sid 151) oriktigt angivit honom som sådan och det sedan anammats av senare forskare. Emellertid så finns det all anledning att betrakta släkten Strande som en tidigast rent gotländsk släkt, med ursprung i någon av gårdarna Strands (i Klinte och Öja socken). Det uppenbara anförvantskapet med Henrik Pleskow I och Henrik Zobber I torde sedan ha berott på att dessas och Strandes mödrar varit släktingar. Sundqvist (sid 317) förslår som ursprung två orter i Schleswig-Holstein (Nordstrand resp Strande), men det beror på att han också färgats av Krüger. Otivelaktigt fanns släkten först i Visby, varför ursprunget bör sökas på Gotland. (Även Stralsundsborgaren Johan van Strande torde ha varit född i Visby, varifrån han inflyttat och fått sitt burskap 1327⁶⁷. Förmodligen var han en yngre bror till Henrik och Herman).

Slutligen i avsnittet om Lübeckborgmästaren Henrik Pleskow I så bör släkttavlan på sid 52 korrigeras. Margareta Zobber ska vara Margareta Osenbrugge, Henrik Zobber ska bort, en son, Jacob (se nedan), ska tillfogas till Visbyborgmästaren Henrik Pleskows och Margareta Osenbrugges barn, samt dessutom ska Gertrud, Henrik Pleskows I andra hustru, anses vara dotter till Albert Bardewik.

Der Bürgermeister Hinrich Plescow II.

På sid 56 anges att Henrik Pleskow II fick tre söner, Henrik, Bernhard och Arnold. Emellertid var det i själva verket fyra, vilket framgår av Detmar Pleskows testamente 1360, då denne gav de fyra unga sönerna till salige borgmästaren Henrik Pleskow tillsammans 100 mark penningar⁶⁸. Den äldste av dessa - som förmodligen bar namnet *Johan*⁶⁹ - måste ha avlidit som ung.

På sid 57 anges att Henrik Pleskows II yngste son, Arnold, möjligen var gift med Telse van Essen, en dotter till Visbyrådmannen Wenemar van Essen. Som stöd för detta anför Wiegandt Schnobel. Emellertid finns det inget som kan bekräfta detta. Ingen källa som känner Visbyrådmannen Wenemar van Essen känner något barn med namnet Elisabet. Däremot Henrik⁷⁰, Gerhard⁷¹, Albert⁷¹, Wenemar⁷⁰, Drudeke *Gertrud*⁷², Anna⁷³, Greteke⁷⁴, Anna och Helmborg⁷⁵. Inte heller är Telse van Essens syskon, Godeke, Henneke eller Johan kända som barn till Wenemar van Essen i Visby⁷⁶, varför vi med säkerhet kan säga att hon inte var dotter till Visbyrådmannen Wenemar. Förmodligen var hon en dotter till Tideman van Essen, inkommen till Lübeck från Stockholm⁷⁷, vilken var nära förbunden till Henrik Pleskow I⁷⁸. Däremot torde väl få betraktas som ganska klart att Telse varit gift med en son till Henrik Pleskow II, eftersom hon kallar dennes änka för "svärmor" (Domina)⁷⁵. Det är däremot högst oklart om det var Arnold som var hennes make. Hellre ska nog den äldste sonen, *Johan*, betraktas som hennes redan avlidne man.

Angående Henriks II döttrar, så vet vi att en var gift med Lübeckrådmannen Henrik van Loon. På sid 58 anger Wiegandt att det var en dotter "E" som var dennes maka, och på sid 69 att dottern Geseke var gift med Constantin Constantinus. Emellertid var det Bernhards dotter Geseke som var gift med Constantin Constantinus⁷⁹. Frågan är därför om inte hellre Geseke ska anses ha varit Henrik van Loons hustru.

Angående Henriks II hustru, Telse Oldenburg, så är det på sid 69 redovisat den felaktiga uppgiften, att Johan Oldenburg var fadern. På sid 56 anges denne dock av Wiegandt vara Herman, under det att Johannes Pape 1340 2/7 gav 80 mark penningar till sin "avunculus" Bernhard Oldenburgs barn, nämligen Bernhard och Elisabet⁸⁰, vilket alltså klart utvisar att fadern var Bernhard Oldenburg d ä.

På sid 75 kan också noteras att Wiegandt berör avslutandet av Flandernblockaden 1360 i och med att det var

Henriks II svåger Bernhard Oldenburg som var med och slutförde förhandlingarna för den Lübska dritteln del. Härvid nämns också de övriga drittelnarnas förhandlare, nämligen Johan Kordelitz från Thorn för den Preussisk-Westfaliska och Henrik van Ergeste för den Gotländsk-Livländska. Utan tvekan var den sistnämnde en Visbyrådman, eftersom namnet urkundligt endast kan beläggas i denna stad, och alltså inte heller någon rådman med detta namn är känd i Reval, Riga eller Dorpat.

Der Ratsherr Arnold Plescow II.

På sid 77 upprepar Wiegandt åter de felaktiga slutsatserna rörande Zobbersläktens genealogi (se ovan). Dessutom anger han att Hildegund Zobbers moder, Helmborg Wise, var en syster till Lübeckborgmästaren Jacob Pleskows mor, Margareta Wise. Ingen källa finns som säkert kan avgöra den inbördes släktskapen mellan Helmborg och Margareta, men däremot är jag av den åsikten att de inte var systrar, men däremot kusiner.

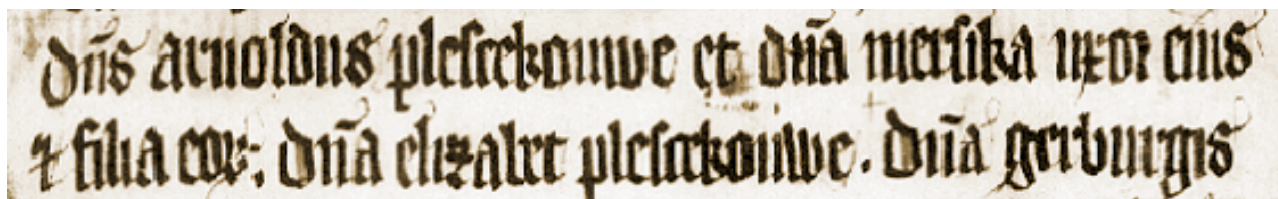
På samma sida uppges också att Arnolds II och Hildegunds enda gemensamma barn var Jordan. Ingen källa finns heller som omtalar något annat barn, men enligt tidens namngivningspraxis borde deras första son ha blivit döpt efter faderns släkt. Därför kan vi förmoda, att en första son, *Arnold?*, dött som liten (med fadern 1363?) och att därför Jordan bör ha varit född tidigast 1361, och troligen inte tidigare än 1362 eller 1363⁸². Härav kan vi se, att Jordan Pleskow inte var äldre än ca 27 år då han invaldes i Lübeckrådet. Något som visar på att den i allmänhet brukade 40-årsgränsen inte var absolut.

Släkttabellen på sid 85 uppvisar det felet, att Arnold Pleskows II son Jordan och hans bror, prästen Johan, blivit förväxlade.

Arnold Plescow I und sein Sohn Arnold Plescow III.

Sigill för Jordan Pleskow 1400-talet.

Wiegandt uppger att Arnold Pleskow I skulle ha varit född i Visby mellan 1270 och 1280. Enligt mitt förmenande är det att förlägga födelsen något sent. Runt 1270 torde vara det riktiga. På sid 99 återkommer den felaktiga uppgiften, att modern skulle ha varit Margareta, född Zobber. Som vi ovan sett torde det riktiga vara Margareta, född Osenbrugge. På samma sida anges också att Arnold I senast 1307 bosatte sig i Lübeck och att han förmodligen dog tidigt år 1320. Detta är dock inte helt med verkligheten överensstämmande. Visserligen är jag överens om att Arnold I 1307 var bosatt i Lübeck. Men han torde förmodligen ha varit en av dem som - trots att det formellt sett inte var tillåtet - hade dubbelt burskap och han har också bott i Visby. I Lübeck har han dock gift sig och blivit far till Arnold III och Bernhard, födda omkring 1305/1310, respektive 1310/1315. Hustrun bör, med tanke på namnen och Bernhards senare nära kontakter med Bernhard Cosvelt, ha varit en dotter till Lübeckrådet Markward Cosvelt (1263-1292) i dennes sista äktenskap, och helsyster till rådmannen i samma stad, Markward (1330-1350). Denna hustru till Arnold I har förmodligen avlidit i slutet av 1310-decenniet, och han har då återflyttat till Visby, vilket framgår klart av att han sedan omkring 1327 avlidit och med den nya hustrun, Mersika, och en liten, icke namngiven dotter jordats hos Visbyfranciskanerna⁶³. Han var då rådman i Visby, sedan han efterträtt den äldre brodern, Jacob, i rådet. Märkligt nog har denna uppgift helt kommit bort hos Wiegandt, vilket väl måste bero på att han missat den. Det har också varit pga återflyttningen, inte något dödsfall, som ränkeköpen för sönerna igångsatts. Dessa har nämligen med största säkerhet blivit kvar i Lübeck och bott hos moderns släktingar.

Utdrag ur Visbyfranciskanernas necrologium, p 63, med notisen om Arnold Pleskow I, hans hustru Mersika och deras dotter. Därtill fru Elisabet Pleskow (änka efter herr Jacob).

Vad gäller sonen, Arnold III, så skriver Wiegandt att denne "blieb unverheiratet und lebte im Hause Bernhards, mit

dem er offensichtlich als Kaufgeselle in einer Firma zusammenarbeitete". Detta är något som jag inte kan vara överens med honom om. För det första vet vi ingenting om huruvida han var gift eller inte, och dessutom så ägde Arnold III och brodern Bernhard hus gemensamt. Däremot så finner jag det anmärkningsvärt att det var den yngre brodern som invaldes i Lübeckrådet 1344. Att dessutom den äldre brodern perioden 1329-1345 alltid står först då bröderna nämns vid namn⁸³, för att helt plötsligt 1345 och 1346 vara efterställd⁸⁴ är också anmärkningsvärt. Enligt mitt förmenande måste det bero på, att Arnold III i början av 1340-decenniet slagit sig ned i Visby, för att ta arvet efter fadern där i besittning, och att han omkring 1344/1345 bestämt sig för att definitivt kvarstanna där. Han har då blivit borgare i Visby, och säkerligen - om han överlevt pesten 1350 - blivit invald i rådet.

På sid 93 ska en del korrigeringar göras enligt följande: Henrik Pleskow gift med Margareta Osenbrugge, hennes släkting mor till Henrik Zobber I, sistnämnde kusin till Henrik Zobber II vars hustru, Helmborg Wise, var kusin till Johan Pleskows maka Margareta Wise. Henrik Pleskows I hustru en dotter till Albert Bardewik. Arnold Pleskow I borgare och rådman i Visby död 132(7), oo I N dotter till Lübeckrådmannen Markward Cosvelt, oo II Mersika Merseke^{84a} i Visby. Barn i första äktenskapet; Arnold Pleskow III född i Lübeck, borgare (och rådman?) i Visby, och Bernhard. Barn i andra; en dotter död 132(7). Slutligen, Johan Pleskow I, född i Visby, borgare och köpman i Stockholm (se nedan).

Der Ratsherr Bernhard Plescow.

På sid 114 menar Wiegandt att Bernhard Pleskow fått två döttrar i sitt första äktenskap, varav en 1367 varit gift med den socialt lägre stående Henrik Slegghel. Det är nu visserligen svårt att säga emot detta och åberopa någon källa till stöd för detta, eftersom Slegghel uppenbarligen varit gift med en dotter till Bernhard, men min kommentar är den, att mönstret skulle kunna antyda att det inte var en dotter ur äktenskapet, men väl en utomäktenskaplig dotter. Eftersom hon "giftes ned" socialt sett.

Däremot är det helt fel när Wiegandt menar att Pleskow haft två söner i äktenskap nummer två, eftersom första hustrun levde ännu 1349⁸⁵ och sönerna omtalas redan 1350⁸⁶. Dessutom är det inte avgjort att hustru nummer ett varit född Atendern bara för att hon tilldelades en stor gåva i Gotskalk Atenderns testamente⁸⁵.

Johann Plescow I.

Johan Pleskow I var sannolikt född i Visby omkring 1270/1275. Förmodligen har han aldrig bott i Lübeck, trots att han omtalats där en gång 1312⁸⁷ och även 1323 29/9 borgade för Arnold van Hameles burskap i Lübeck⁸⁸. Tyvärr så är det inte ovanligt att personer utifrån enstaka omnämmanden i en stad felaktigt kan hänföras dit och det är förmodligen vad som hänt med Johan Pleskow I. Betydligt mer sannolikt förefaller det vara att han från Visby överflyttat till Stockholm, och där blivit borgare (och rådman?). Anledningen till ett sådant förmodande är dels att han påfallande få gånger figurerar i Lübska källor, dels då han ingått äktenskap med en Stockholmskvinna (ca 1310). Hustrun var mycket riktigt Alheid (sid 135), dotter till Stockholmsrådmannen Johan Geismar. Sistnämnde anges av Wiegandt ha varit Lübeckborgare, vilket uteslutande grundar sig på att han 1299 köpte hus i denna stad⁸⁹. Husköp i andra städer var dock inget ovanligt, så det avgör inte att han varit född i Lübeck. Däremot så uppträder 1286 i Stralsund en "Domino Conrado de Geysmere"⁹⁰, dvs en rådman som inte varit detta i denna stad eller Lübeck, vilken pga av namnet kan knytas till Johan Geismar. Nämligen så var sistnämndes brorson, Conrad Geismar, 1353 och 1358 borgare i Stockholm⁹¹, vilket ju utvisar att även Johans bror bott i Stockholm. Rimligen var den 1286 omtalade Conrad därför fader till Johan och rådman i Stockholm, i vilken stad alltså sistnämnde varit född. Alheid själv har överflyttat till Lübeck först efter makens död 132(4). Möjligen därför att hennes mor i sin tur varit från denna stad.

Detalj av Johannes Pleskows sigill. Ryssen på bilden kan mycket väl tänkas porträttera den Johannes som gift sig tyskt och varit fadern till Visbyborgmästaren Henrik.

På denna första sida (sid 135) hävdar också Wiegandt att Johan Pleskow I och Alheid Geismar hade två söner, nämligen Johan II och Henneke. Detta är dock bara en missuppfattning av namnet Johans diminutivform, som - liksom Henriks - är Henneke. Det är alltså en och samma person, nämligen sonen Johan/Henneke.

Sigill för Johann Pleskow II 1347.

På sid 136 återkommer den felaktiga Zobberska genealogien.

Der Ratsherr Johann Plescow II.

Enligt Wiegandt (s 140) var Johans II första hustru Alheid, dotter till Lübeckrådmannen Everhard van Alen. Han bygger detta på att modern, Alheid Geismar, i sitt testamente 1353 skänkte sin svärdotter Alheid 100 mark penningar. Emellertid finns det inget som säger att det var den första svärdottern. Det var istället den andra, nämligen Alheid Morkerke. Namnet på Johans II första hustru anges istället i hans första svärmoders testamente, 1349 6/9, där hon till sina verkställare utser svärsonen Tideman Warendorp, brodern Gotskalk Warendorp, svärsonen Johan Pleskow samt brodern Wilhelm Warendorp. Dessutom nämner hon sina döttrar, Wendelborg och Helmborg⁹², vilka alltså var hustrurna till Tideman Warendorp respektive Johan Pleskow. Hans första hustru bar alltså namnet Helmborg/Helenborg. Vad också gäller att han skulle ha varit född senast 1308, så anser jag det troligare att det skett i Stockholm ca 1310/1315 (jmf ovan Johan Plescow I).

Der Bürgermeister Jacob Plescow.

Jacob Pleskow var enligt mitt förmenande född i Visby omkring 1320 och alltså en man på endast drygt de trettio när han 1352 blev medlem i Lübeckrådet. Wiegandt är enligt min åsikt väl försiktig när han endast antyder att farfadern skulle ha varit den Jacob Pleskow som 1312 bildade gemensamt handelsbolag med Henrik Pleskow I i Lübeck (sid 193). Några andra alternativ än att Jacob skulle vara farfadern existerar inte. Speciellt som fadern, Visbyrådmannen Johan Pleskow, bevisligen var brorson till Jacobs partner (och broder) Henrik I⁹³.

Sigill för visbyrådmannen Johann Plescow, tillverkat omkring 1290.

Jacob Pleskow var född i Visby omkring 1265 och utan tvekan rådman i Visby när han ingick handelsbolaget 1312. Detta framgår av att den som måste ha varit hans hustru, den omkring 1329 avlidna "Domina Elizabet Plescekouwe", bar frutitel⁶³. Förmodligen har Jacob själv avlidit i slutet av 1300-talets andra decennium, då han efterträddes i rådet av brodern Arnold I. Hustrun var med största sannolikhet en syster till den Gertrud van Gruuten som 1338 gjorde sitt testamente i Lübeck⁹⁴, vilken sistnämnda utsåg bla Hinse/Henrik Travelman och Jacob Wise (svärson respektive svåger -?- till Johan Pleskow i Visby) till testamentsverkställare.

På sid 195 antyder Wiegandt att Helmborg Wise, hustru till Visbyrådmannen Henrik Zobber II, var syster till Jacob Pleskows i Lübeck mor Margareta. Det faktum att hon dock kallar honom "avunculus" tyder dock enligt mitt förmenande på att de inte kan ha varit systrar, eftersom detta ord i allmänhet avser en lite mer avlägsen släkting. Min åsikt är att Helmborg och Margareta Wise var kusiner.

På sid 197 menar Wiegandt att Jacob Pleskow säkert var en anförvant till Conrad Brilow på modersidan eftersom sistnämndes systerdotter, Gherborg Brilow, gavs gåvor av bl a Jacobs mor. Här har dock Wiegandt återigen missuppfattat en genealogi. Conrad Brilows systerdotter var inte Gherborg Brilow, utan en Giseltrud (förövrigt syster till en Fredrik) vilket framgår av Conrads testamente 1354 16/3⁹⁵. Gherborg Brilow var den syster till Godeke Brilow som Johan van Wese omtalar i sitt testamente 1365⁹⁶. Angående förvantskapet till Conrad Brilow, så var det nog snarare så att Jacob Pleskow hade detta på faderns sida (jmf Brilows relationer till andra Pleskows). Troligen var Conrads far, (Gotskalk ?), gift med en syster till Henrik I, Jacob, Arnold I och Johan I.

På samma sida (197) menar Wiegandt att nunnan Beate i Reval skulle vara en Wise, och på släkttabellen (sid 233) är hon insatt som syster till Jacob Pleskows mor Margareta. Jag menar dock att hon är identisk med den Vytte (Bitte) van der Wese "in deme klostere to Reuelle" som i årlig levnadsränta efter Johan van der Wese 1375

gavs 3 mark penningar⁹⁷. Det stämmer också med nämnde Johan van der Weses tetamente, i vilket nunnan Beate i Reval gavs just denna ränta⁹⁶.

På sid 198 talar Wiegandt om Lübeckköpmannen Godekin Brylo. Att han skulle ha varit hemmahörande i denna stad är dock knappast troligt. Anledningen till det är dels att han var bror till nunnan i Solberga Gherborg Brilow (se ovan), dels att han förekommer i Johan Weses testamente bland andra Visbyanknutna personer⁹⁶. Visserligen köpte Godekin Brilow 1362 fastigheten Koberg 30 i Lübeck¹⁰⁰, men den försålde han redan 1365 till Jacob Pleskow⁹⁸. Dessutom så gavs han i Johan Weses testamente en årlig livstidslång ränta⁹⁶ (bekräftat 1375⁹⁷), vilket tyder på att han "sadlat om" till en klerikal bana (jmf att Herman van Wese som gavs samma livstidsränta som Godekin avled 1389 som kyrkoherde i Stenkyrka och kanik i Dorpat⁹⁹).

I not 586 (s 199) anges att Henrik van Flanderns morfar var Lübeckrådmannen Henrik Zobber I. Emellertid så framgår helt klart vid ett närmare studium av källorna att morfadern var Visbyrådmannen Henrik Zobber II (se ovan). Henrik van Flandern anger nämligen sina syskon vara Helenborg, Ludeke och Jordan⁵⁰. Detta ska jämföras med Helenborg Wises - änka efter Visbyrådmannen Henrik Zobber II - och hennes dotter Hildegund Zobbers uppgifter om att dottern/systemen Greten var mor till Henrik, Jordan, Helenborg och Greten, samt en icke namngiven son¹⁰⁰. Dessutom så hade Helenborg Wise och Henrik Zobber II själva en son med namnet Jordan⁷³.

Angående uppgifterna om anförvantskapet mellan Jacob och Bernhard Pleskow så ska de kompletteras med att sistnämnde var den förstnämndes faders kusin.

På sid 203 får vi veta att Jacob Pleskow gifte sig med Herdeke Warendorp någon gång mellan 1347 och 1356, samt att hon 16 mars 1347 var hans förlovade. Vid en första anblick kan det också te sig så, men frågan är om det också var så i verkligheten? Anledningen till tvivlet är, att Jacob Pleskows dotter Elisabet (Telse) år 1356 uppenbarligen var mycket liten och att Herdeke Warendorp då också väntade barn¹⁰¹. Om vi dessutom ser till att deras övriga åtta barn har fötts mellan ca 1357 och 1374 (se nedan), så inser man lätt att det finns utrymme för en hustru före Herdeke, och att det rentav blir högst troligt att det funnits en sådan. Troligen var denna en syster till Jacobs "swagerus" Johan van Alen 1359¹⁰² och den som Pleskow var förlovad med 1347¹⁰³. Härigenom skulle vi också kunna förklara svågernskapet som Wiegandt berör på sid 204. Vad också gäller denne, så var det säkerligen, som Wiegandt menar, den Johan van Alen som var son till Lübeckrådmannen Henrik van Alen som var Jacob Pleskows svåger¹⁰⁴.

På sid 206 börjar en uppräknings av Jacob Pleskows åtta barn, vilka enligt Wiegandt var: Elisabet (Telse), Herdeke, Margareta (Greteke), Christina, Godeke, Johan, Jacob och Henrik. Han anger dessutom att Godeke var den äldste sonen (sid 207). Helt fel i denna uppräknings är att en dotter skulle ha hetat Christina. Att denna uppgift kommit in beror på att Wiegandt blandat ihop namnen i ett testamentesutdrag hos Lindström¹⁰⁵, nämligen så att han läst Johannes Castel som Jacob Castel och Johannis Plescove som Jacobi Plescove. Dessutom så har året 1353 blivit 1358. I själva verket rör det sig alltså om Johan Pleskows II dotter Christina. Förutom detta direkta fel, så har också ett av barnen blivit förbigånget, nämligen sonen Wilhelm, vilken säkert omtalas endast 1382 4/7, då han också bar herrtitel¹⁰⁶. Melle förmodar att han varit prästerlig blivit kanik¹⁰⁷, vilket förefaller mindre troligt då uppgifterna 1382 4/7 snarare speglar en tidigare gjord arvedelning mellan Jacob Pleskow och hans äldsta söner Henrik och Wilhelm. Den senares herrtitel torde då bero på att han övertagit husen i Visby, flyttat dit och ung invalts i Visbyrådet. Han bör då också vara farfars far till den Henrik Niklessen som levde under 1400-talets andra hälft och vars sigills vapensköld går direkt tillbaka på det ursprungliga Pleskowvapnet^{107a}.

Vad också gäller Pleskows barn så skulle jag vilja hålla för troligt att han haft två döttrar med namnet Elisabet. Det förefaller nämligen synnerligen osannolikt att det varit den Elisabet som fötts ca 1353/1354 som varit gift med Lübeckrådmannen Johan Dartzow, eftersom denne då bör ha varit ca 10-15 år yngre än hustrun¹⁰⁸. Dessutom så är det faktiskt så att döttrarna till Jacob Pleskow såväl 1396¹⁰⁹ som 1403¹¹⁰ nämns "Herdeken, Telseken et Greteken". Dvs att Herdeken bör ha varit den äldsta av dem! Därav torde det vara sannolikt att en första dotter Telseke fötts före 1356 och sedan avlidit som barn. Därefter har en till dotter, född omkring 1371, fått överta namnet, eftersom såväl Herdeke Warendorps moder¹¹¹ som Jacob Pleskows farmoder (se ovan) bar detta namn.

Härifrån är det lätt att gå över till i vilken ordning de Pleskowsk-Warendorpska barnen fötts, och när. Detta då Wiegandt uppger att Godeke skulle ha varit den äldste sonen (sid 207). Såväl 1396¹⁰⁹ som 1403¹¹⁰ nämns Johan före brodern Godeke. Detta utvisar alltså att sistnämnde *inte* kan ha varit den äldste brodern. Dessutom får man

räkna med att den 1384 avlidne Henrik måste ha uppnått en viss ålder, då han hunnit med att bli medlem i Zirkelkompaniet¹¹². Han bör därför ha fötts senast omkring 1360 och alltså vara förste eller andre son. Förmodligen den förste, eftersom namnet Henrik inte återfinns hos vare sig Jacobs eller hustrun Herdrads nära släktingar, men skulle kunna tänkas överfört till ett första barn från Jacobs förste svärfader, Henrik van Alen. Vidare så bör sonen Wilhelm ha varit född tidigt, eftersom han 1382 redan gjort arvdelen med fadern. Mot bakgrund av detta skulle jag vilja mena att Jacob Pleskows barn fötts i följande ordning och med följande ungefärliga födelseår. 1) Telseke I 1353, Henrik och Wilhelm 1356, Johan 1358, Jacob 1363, Herdrad 1366, Telseke II 1369, Gotfrid 1371 och Margareta 1374. Dessutom vill jag drista mig att tro att en ytterligare son, döpt till Brun efter sin morbror, fötts ca 1361, men dött ung. Jacob Pleskow bör alltså ha fått tio barn, varav åtta uppnått vuxen ålder.

Vad gäller dottern Herdrads äktenskap, så anger Lucius att hon först varit gift med Lübeckborgaren Gotfrid Kerkring och sedan med tillika Lübeckborgaren Hans van Boltzen¹¹³. Dessutom så kan det knappast ha varit Gotfrid, son till Jacob, som var gift med en dotter till Heine van Hachede, vilket Wiegandt menar (sid 207). Det är nämligen så, att Gotfrids son, med samma namn, bör ha varit född på 1390-talet, eftersom han redan 1433 blev rådmann¹¹⁴ och eftersom han hade en son, Jacob, som redan 1434 blev inskriven på universitetet i Rostock¹¹⁵. Elisabet van Hachede däremot har tidigast varit född omkring 1385, eftersom farfadern var ogift ännu 1358¹¹⁶. Den riktiga uppgiften är alltså den som Brehmer ger¹¹⁷, nämligen att det var Gotfrids son med samma namn, rådmann 1433-1451, som var gift med Elisabet van Hachede. Gotfrids egna äktenskap var enligt Lucius (som väl har det efter Schnobel); 1) Katarina, dotter till Lübeckborgaren Jacob Bramstede, och 2) Sweneke, dotter till Lübeckborgaren Tidrik Raven¹¹³. Slutligen så anger också Lucius att Johan Pleskow (jmf sid 207) varit gift med Ida, dotter till Lübeckborgaren Gerhard Zalmsteen och Telse Morkerke¹¹³.

På sid 214 anges Hartwik van Angeren som borgare i Visby. Det riktiga är emellertid att han var verksam på Gotlands landsbygd (de terra Gotlandie)¹¹⁸. På sid 215 sägs att Detlef Mane var anförvant till familjen Flandern i Visby, varvid hänvisas till Lindström¹¹⁹. Emellertid finns inte någonting hos denne som antyder att Flandernsläkten skulle ha haft något anförvantskap med nämnde Mane. Slutligen så återkommer namnförväxlingen på Johan Castel, som blivit Jacob Castel, på sid 216.

Från tabellen på sid 233 ska Beate Wise och Elisabet Wise bort och NN Wise torde endast ha varit en halvsystem till Margareta Wise, född Zobber (se ovan). Dessutom ska Christina bytas ut mot Wilhelm och Godekes hustrur ska bytas ut (Wobbeke var f ö hustru till hans sonson!¹²⁰).

Slutord.

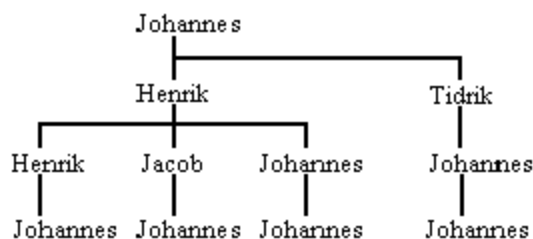
Det kan, vid en första anblick, förefalla som om de ovan redovisade kommentarerna och rättelserna rörande "Die Pleskows" är många. Jag vill dock här understryka dels att det i stort sett rör sig om genealogiskt betingade sådana - och denna typ av uppgifter är i källorna oftast mycket svårgripbara - och dels att arbetets huvudsakliga syfte - att åskådliggöra en krets av "återflyttade" Visbyenska familjer i Lübeck - inte berörs av ovan redovisade rättelser och kommentarer. Slutligen vill jag betona, att jag rekommenderar Wiegandts avhandling som ett intressant utfört arbete rörande Lübsk-Visbyensisk medeltidshistoria.

Dick Wase

Noter.

1) RS 18, 21, 658, 791, 1238, 1536, 1390. 2) Släkten Silkentopp (ungefär motsvarande vårt "lintott", dvs med håret som namngivare) är känd tidigast med rådmannen Jacob Silkentopp, vars hustru Christina avled 1302 enligt gravstenen i S:ta Maria med följande text: ANNO DOMINI M CCC II OBIIT CRISTNA SILKENTOP UXOR [DNI] IA[COBI C]VI' AIA [SI]T IN PAC[E] (GG I 97, kompletterande läsning av författaren). Nyckeln till släktskapen med släkterna Wise, Zobber, Weze, Pleskow m fl ligger dock i den andra texten på samma sten, huggen samtidigt som text 1, vilken bör ha varit: [ANO DNI] M CCCX[II] [O ... VXOR ANDR]EE WE[SE C]VI' AIA SIT I PACE]. Det torde innebära att en dotter (Margareta) till Jacob och Christina varit gift med Andreas Weze och farmor till bl a Johan Weze i Lübeck, nunnan Gherborg Weze d y i Risberga och tillika nunnan Beata Weze i Reval. Genom dessas dokumenterade släktskaper kan vi sedan förmoda att två ytterligare döttrar, Gherborg och (Gertrud), funnits, varav den förstnämnda varit mormor till Jacob Pleskow. 3) Släkten Strande har sitt namn efter någon av två gårdar Strands (Klinte och Öja socknar) på Gotland. P g a att Krüger 1934 felaktigt angav Henrik Strand som borgare i Lübeck har sedan bl a Sundqvist tagit för givet att det varit fråga om en tysk släkt och angivit två orter i Schleswig-Holstein som möjligt ursprung (s 317). Se under släkten Zobber i texten. 3a) Släktens gotländska ursprung understryks

dels av den nordiska namnformen, dels av de nordiska dopnamnen Erik och Botulf, som förkommer i densamma (Bidrag I 44, C 9 p 90, 90v, 98, 98v, 99v, 103v, 105). Den tidigast kända medlemmen är sannolikt den Erik vars hustru avled 1303 och begravdes vid S:ta Maria (Stenen känd enligt AGM II s 132. Hamner, GG I 77, blandar av outgrundlig anledning ihop en sten från 1354 med AGM:s från 1303). Genom namnjämförelser och Jacob Swerdsliopers utflyttning till Stralsund och anförvantsskap med Pleskow- och Swertingsläkterna kan vi förmoda att den hustru till Erici [Suertsliper] som avled 1303 är den dotter (Gertrud) till Jacob och Christina Silkentopp som omtalas i not 2. En syster till Jacob Swerdslioper torde - av namnen att döma - ha varit den Elisabet som först var gift med Gerhard Yborch och sedan med Visbyrådmannen Henrik Gildehus d ä (LBM II 725, Joh-Q s 12, DS X 301, UBL IV 643, Hs 771 p 331, NStB II 620:2, Jac-Q s 580). **4)** Släkten Skagge (utstickande udde) är tidigast känd genom Copeke Skagge, anförvant till Gertrud Gruten i hennes testamente 1338 (LBM I 126). Hans bröder var säkerligen Johan och Henrik (Civilitates 1352:245, Hakt 137, NStB II 138:8), varav den äldre 1352 erhöll ett formellt burskap i Lübeck. Gertrud Gruten, som tydligtvis var moster till Visbyrådmannen Johan Pleskow, var troligen moster även till bröderna Skagges moder. **5)** Släkten Hejdeby härstammade från gården Hejdeby i Kräklingbo eller Hejdeby socken på Gotland. Tidigast känd är Pauel Hejdeby som 1226 var gotländsk köpman och bedrev handel på England (Curia Regis rolls XII 2108). Ättlingar till honom var väl bl a (Visbyborgaren) Henrik 1320 (NStB), dennes son(?), den från Visby inflyttade Lübeckborgmästaren Bertram (Civilitates 1326:103, RL 346), köpmannen "Hedebu" 1368 (HPZ 340) och Johan 1417 (Mag-Q s 429). **6)** Släkten Skelhorn härstammade från Skälhorn i Källunge socken på Gotland. Tidigast känd är (Visbyrådmannen) Johan 1301 (DS II 1352) och tillika Visbyrådmannen Jordan 1322 (DS III 2362). En gren överflyttade till Stralsund, där bl a Johan 1324-1345 (ÄSB 410, SLM I 135), Gerhard 1362-1378 (SLM I 290, 581) och Tidrik 1378-1389 (SLM I 580, 824) är kända. Till Stockholm överflyttade Simon, vilken 1350 nämns som borgare där (DS VI 4632). **7)** Släkten Barker härstammade sannolikt från gården Barkare i Lärbro (försvunnen gård, Ersson 1985 s 193). I Visby var Amelung rådman samt kyrkvärd vid S:ta Maria 1319-1322 (DS III 2211, 2362). Hans son(?), Rotger, avled före 1369 och var gift med en systerdotter (Christina) till Revalborgaren Volkwin Duppen (LECUB III 1066). **8)** Johan 1326 (WSR 266) och hans son Henneke/Johan (WSR 502, 538, LBM II 829) i Reval, Tidrik 1287 (RS 213) i Dorpat(?), prästen Henrik 1349 och 1351 (UBStBiel 254,263) i Blelefeld och Johan som blev borgare 1353 (BürgBHan s 34) och Cort som 1464 (BürgBHan s 117) var guldsmed i Hannover. **9)** DN XIX s 509. **10)** RS 44, 50, 490, 501-504, 575, 582, 612, 618, 620, 621, 626, 655, 669, 670, 673, 675, 679, 714, 730, 780, 806, 1737, 1741, 1837, 1848. **11)** RS 161. **12)** RS 1452. **13)** Sigillstamp i Gotlands fornsal, inventarienummer B 1151. **14)** Att fadern burit namnet Johan utvisas av de många Johan som anges som ättlingar till honom:

14a) GG I 262, egen inspektion av stenen. Jmf också att Tidrik van Dortmunde var rådman 1244 (Brehmer 1884 s 228 nr 79) och Henrik van Dortmunde var återflyttad Dortmundrådman 1287 (DUB I 192). **15)** Om Visby som stad sedan 1000-talet, se t ex Westholm 1983 s 397 ff. **16)** Jmf Heine Zobbe(r)s bomärke 1412 (SiegelLüb tafel 9). **17)** Se Wase 1985 s 127 ff. **18)** OStB, Koppe GF. **19)** Hustrun änka 1350 1/3 (DS VI 5225). **20)** Jac-Q s 259, Henriks dödsår, RL 325. **21)** Civilitates 1321:73, Jac-Q s 666, 668. **22)** DS VIII 7001. **23)** Civilitates 1343:42. **24)** Jac-Q s 142. **25)** RL 475. **26)** Jmf barnbarnen. **27)** WSR 79. **28)** RL 325. **29)** Jac-Q s 259. **30)** NStB I 80:6. **31)** OStB, Koppe GF. **32)** LBM I 126. **33)** WSR 126. **34)** WSR 686. **35)** HR III 240:3 §2. **36)** HPZ 599. **37)** GG I 65. Jmf bomärket. **38)** GG II 634. Jmf bomärket. **39)** Jmf att Johan Weze, som var ättling till Jacob Silkentopp (not 2) som närmsta släktingar räknar upp Margareta Wise/Pleskow, Hildegund Zobber/Essen/Pleskow/Travelman samt Simon och Greger Swerting (Hs 771 p 129), vilket ger vid handen att denna släktskap bör sökas hos hans farmor. Därav förefaller det sannolikt att Gerborg Zobber/Wise varit en syster till henne och alltså född Silkentopp. Dessutom så stämmer det in helt och fullt med dopnamn i familjerna. **40)** Jmf LBM II 725. **41)** NStB I 395:9. **42)** NStB I 397:2. **43)** Jmf att Visbyrådmannen Henrik Wise ca 1343 hade en äldre släkting (moster?) som hette Helmborg (B 99 p 63). I övrigt DS VI 5225, NStB I 792:3, 831:5, Mag-Q s 647, DS VIII 7001, Hs 771 p 331. **44)** LBM I(I 725, DS VIII 7001, Hs 771 p 122, p 280, p 331. **45)** LBM II 725, Hs 771 p 122, NStB 1395: Koppe GF. **46)** WSR 50. **47)** Jmf bomärket på sonens gravsten, GG II 483. **48)** UBL IV 644. **49)** WSR 470, LBM II 725, DS VIII 7001, Hs 771 p 280, DS VI 5227, HR I 376, 385. **50)** Hs 771 p 280. **51)** Hs 771 p 129. **52)** SiegelLüb tafel 3. **53)** Joh-Q s 160. **54)** Volmar dog 1348 (GG I 381, II s 50). **55)** Mar-Q s 758. **55a)** B 99 p 54. **56)** Jmf den Johannes de Osenbrugge som 1268 köpte sig förfoganderätt till halva det hus som tillhörde Bertold i Rostock (StBRost s 147). Avliden före 1272, då hans barn i Rostock köpte förfoganderätt i Henrik Watervores boningshus för 6 mark penningar, att lösas påsken 1273 (StBRost s 170). **56a)** RS 1595, 1596. **57)** WSR 110. **58)** DN XIX s 589. **59)** Jmf att sonen Bernhard 1308 kallas Bernhard Osenbrugge (Joh-Q s 86). **59a)** DS III 2362, ÄSB 360. **60)** RL 272. **61)** Jmf att han satt i rådet 1326-1350 (RL 332). **62)** Jmf att hennes första son, Arnold Pleskow, måste ha fötts ca 1315/1320 (RL 383). **63)** Mar-Q s 621. **64)** B 99 p 62. **65)** B 99 p 65. **66)** B 99 p 36. **67)** ÄSB 757. **68)** LBM II 829. **69)** Namnet finns såväl hos Pleskows som Osenbrugge. **70)** Jac-Q s 538. **71)** HUB III 660. **72)** LBM II 728. **73)** Gift med Tideman Los (LBM II 698, 807). **74)** DS VIII 7001. **75)** NStB I 794:2, 3, Jac-Q s 9. **76)** Hs 771 p 219. **77)** Jmf Stockholmsborgaren Tideman van Essen 1296-1298 (DS II 1744, 1234). **78)** NStB I 184:4, Civilitates 1336:60. **79)** Pauli II s 25, Joh-Q s 10. **80)** LBM I 184.

81) Wase, Visbybor under medeltiden. 82) Arnold och Hildegund kan ha gift sig tidigast våren 1359, varför första barnet bör ha fötts tidigast i början av 1360. Man får därtill räkna amningstid som vanligen drog ut tiden för nästa graviditet. 83) Jmf i "Die Plescows" s 98 ff. 84) Jmf i "Die Plescows" s 102. 84a) Jmf det ovanliga dopnamnet Mersika, som är upphov till Merseke-släktens metronymikabaserade namn, samt att Johannes Merseke 1330 var cognatus till Johannes Rentlage, svåger till Johannes Pleskow (Jac-Q s 668, LBM I 102). 85) LBM I 269. 86) LBM II 405. 87) Hs 817 p 452. 88) Civilitates 1323:101. 89) Joh-Q s 320. 90) ÄSS s 58. 91) LBM II 514, DS VII 5919, 5966. 92) LBM I 286. 93) Johans bomärke är en variant av Henriks I. Sigillstamp i Gotlands fornsal inventarienummer C 1338, SiegelLüb tafel 3. 94) LBM I 165. Jmf att Jacob Pleskow i Lübeck kallar Gertruds brorson Johans dotter för "matertera" (DS IX 7544). 95) LBM II 526, LBM I 405. 96) Hs 771 p 129. 97) UBL IV 259. 98) Mag-Q s 624. 99) B 99 p 60. 100) LBM II 725, DS VIII 7001, Hs 771 p 280. 101) LBM II 612. 102) NStB I 842:4. 103) LBM I 249. 104) Civilitates 1349:66, LBM I 184. 105) AGM II s 368. 106) NStB II 493:4. 107) Hs 817 p 451. 107a) Sigillstamp i Statens historiska museum inventarie nr 21248:18. 108) Dartzow blev rådman 1416, avled 1434 och gifte om sig efter Elisabets död (RL 499). Han bör därför tidigast ha varit född omkring 1370. 109) Jac-Q s 530. 110) Mag-Q s 3. 111) LBM II 711. 112) Brehmer 1888 s 396. 113) Lucius s 117. 114) RL 518. 115) UnivRo I s 48, Jac-Q s 345. 116) LBM II 721. 117) Brehmer 1888 s 418. 118) NStB II 255:5, 308:1, 329:1. 119) AGM II s 467. 120) Jac-Q s 520, Brehmer 1888 s 418.

REFERENSER.

AGM: G Lindström: Anteckningar om Gotlands medeltid I-II. Stockholm 1892, 1895.

B 99: Annales fratrum minorum in Wisby, Signum B 99 i KB.Bidrag: Bidrag till skandinavians historia I-V, utgivna av C G Styffe. Stockholm 1859-1884.

Brehmer, Wilhelm: Der Lübecker Bürgermeister Jacob Plescow. HGBI 1882.

- Verzeichniz der Mitglieder der Zirkelkompagnie, nebst Angaben über ihre persönlichen Verhältnisse. Zeitschr d Vereins für Lüb Gesch u Alterthumskunde V. Lübeck 1888.

BürgBHan: Das älteste Bürgerbuch der Stadt Hannover und Gleichzeitige Quellen. Quellen u Darstellungen z Bevölkerungskunde d Stadt Hannover. Bearb v K Fr Leonhardt. Leipzig 1933.

Böthführ, H J: Die Rigische Rathslinie von 1226 bis 1876. Riga 1877.

C 9: Ivar Axelsson Totts räkenskapsbok för Gotland 1485-1487. Handskrift C 9 i Riksarkivet. I tryck utgiven av Evert Melefors under medverkan av Dick Wase, Uddevalla 1991.

Civilitates: Civilitates, Lübecker Neubürgerlisten 1317-1356. Veröffentl z Gesch d Hansest Lübeck Bd 19, Lübeck 1967..

Curia Regis rolls, preserved in the Public Record Office. Henrik III. London 1891-1911.

DN: Diplomatarium Norvegicum I-XX. Christiania 1849-1919.

DS: Diplomatarium Suecanum I-X, Stockholm 1829 ff.

Ersson, Per-Göran: Förteckning över gotländska ödegårdar. Gotländskt arkiv 1985.

GG I: J W Hamner, Visby domkyrkas gravstenar, Stockholm 1933.

GG II: J W Hamner, H Widéen, Die Grabsteine der Ruinenkirchen in Wisby, Stockholm 1940.

Hakt: Hanseakten aus England 1275 bis 1412. Hansische Geschichtsquellen VI. Halle 1891.

HPZ: Die Hansischen Pfundzollisten des Jahre 1368 (18/3 1368- 10/3 1369). Quellen und Darstellungen zur Hansischen Geschichte N F 10, Lübeck 1935. Herausgegeben von Georg Lechner.

HR: Hanserecense abt 1:I ff. Leipzig 1870 ff.

Hs 771: Testamenta Lvbicensia. Jacob von Melle. StALüb Manuskript 771.

Hs 817: Jacob von Melle, Lübeckische Geschlechter. StALüb Manuskript 817.

HUB: Hansisches Urkundenbuch I-XI, Halle 1875-1939.

Jac-Q: Hermann Schröder, Topografie, Jacobi-Quartier. StALüb.

Joh-Q: Hermann Schröder, Topografie, Johannis-Quartier. StALüb.

Koppe GF: Avskrifter ur Lübecks arkiv intill år 1400 rörande Gotland. Utförda av Wilhelm Koppe och förvarade i Gotlands Fornsal.

Krüger, E G: Die Bevölkerungsverschiebung aus dem altdeutschen Städten über Lübeck in die Städte des Ostseegebitts. Zeitschr des Vereins für Lübeckische Gesch u Alterthumskunde, Bb XXVII Lübeck 1934.

LBM: Regesten der Lübecker Bürgertestamenten des Mittelalters I-II. Veröffentl z Gesch d Hansest Lübeck Bd 18, 24. Herausg v A von Brandt, Lübeck 1964, 1973.

LECUB: Liv-, Esth- und Curländisches Urkundenbuch 1:I-XII, 2:I-III, Reval 1853-1914.

Lucius, Raimund: Die Pleskow - Abriss einer Familiengeschichte 1250-1750 (Visby ca 1250, Lübeck, Riga ca 1700= mit einem Sonderteil "Wappen und Siegel". Archiv für Sippenforschung, Heft 98, juni 1985.

Mag-Q: Hermann Schröder, Topografie, Marien Magdalenen-Quartier. StALüb.

Mar-Q: Hermann Schröder, Topografie, Marien-Quartier. StALüb.

NStB: Niederstadtbuch Lübecks. StALüb.

OStB: Oberstadtbuch, in StALüb.

Pauli, C W: Abhandlungen aus dem lübischen Rechte, I-IV. Lübeck 1837-1965.

RL: Lübeckische Rathslinie van anfängen der Stadt bis auf die gegenwart. E F Fehling. Veröffentl z Gesch d Freien u Hansest Lübeck VII. Lübeck 1925.

RS: Das Rigische Schuldbuch. Herausg v Hermann Hildebrand. S:t Petersburg 1872.

SiegelLüb: Siegel des Mittelalters aus den Archiven der Stadt Lübeck, Heft I. Herausg v dem Vereine für Lübeckische Gesch u Alterthumskunde. Lübeck 1865.

SLM: Der Stralsunder Liber Memorialis. Bearb v Horst-Diether Schroeder. Veröffentl d Stadtarchivs Stralsund 5:I-V. Schwerin, Weimar, Rostock 1966 ff.

StALüb: Archiv der Hansestadt Lübeck.

StBRost: Das älteste Rostocker Stadtbuch, etwa 1254-1275. Herausgegeben von Hildegard Thierfelder, Göttingen 1967.

Sundqvist, Birger: Deutsche und Niederländische Personenbeinamen in Schweden bis 1420. Anthroponymica Suecana 3, Lund 1957.

- Deutsche und Niederländische Personenbeinamen in Schweden bis 1420. Rufnamen-Beinamen, übernamen, Berufsnamen, Beinamen nach Volk und Stamm und Wohnstättenbeinamen. Lizentiatenarbeit, Uppsala 1951. Opublicerat, exemplar i Ornamnsarkivet i Uppsala.

UBL: Urkundenbuch der Stadt Lübeck, Codex Diplomaticus Lubecensis I ff, Lübeck 1843 ff.

UBStBiel: Urkundenbuch der Stadt und des Stiftes Bielefeld. Herausg auf veranlassung des Hist Vereins f d Grafschaft Ravensberg im Auftrage d Stadtverwaltung von Bernhard Vollmer. Bielefeld u Leipzig 1937.

UnivRo: Die Matrikel der Universität Rostock I-II (1419-1499, 1499-1611). Herausg v Dr Adolph Hofmeister. Rostock 1889, 1891.

Wase, Dick: Herman Swerting - hans minnestavla och hans släkt. Gotländskt arkiv 1985 s 127 ff.

- Visbybor under medeltiden. Stockholm 1993. Manuskript i ViLa.

Westholm, Gun: Boplatsen i Vi, nedanför klinten. Gutar och vikingar, Stockholm 1983.

Wiegandt, Jurgen: Die Plescows, ein Beitrag zur Auswanderung Wisbyer Kaufmannsfamilien nach Lübeck im 13 und 14 Jahrhundert. Herausg v Hansischen Geschichtsverein N F Bd XXVIII, Köln 1988.

- Die Plescows. Ein Beitrag zur Auswanderung Wisbyer Kaufmannsfamilien nach Lübeck im 13. und 14. Jahrhundert. (Quellen und Darstellungen zur Hansischen Geschichte N F Bd XXVII). Köln, Wien 1988.

ViLa: Landsarkivet i Visby.

WSR: Das älteste Wittschopbuch der Stadt Reval (1312-1360). Archiv für die Geschichte Liv- Est- und Curlands, Folge 3 Bd I. Reval 1888.

ÄSB: Das älteste Stralsunder Bürgerbuch (1319-1348). Bearb v Prof Robert Ebeling. Veröffentlichungen der Historischen Kommission für Pommern Bd I, Heft 2. Stettin 1926.

ÄSS: Das älteste Stralsundische Stadtbuch (1270-1310). Herausg v F Fabricius. Berlin 1872.